

A SZERB-HORVÁT ELLENTÉT

A JELENKOR politikai eseményeinek sorában kevés olyant találunk, /A amely magyar szempontból nagyobb érdeklődésre tarthatna számot, mint a szerbek és a horvátok közötti évszázados ellentétnek az utolsó időben bekövetkezett kiélesedése. A nyugati országok közvéleménye ezt az ellentétet sehogysz sem tudja magának megmagyarázni. Azok az angol és francia publicisták, akik a háború előtt a délszláv kérdéssel foglalkoztak, olyan felfogásokat terjesztettek, amelyek nem egyeztethetők össze azzal az ádáz harccal, mely a horvátok és szerbek között lejátszódik, ők akkor azt az antagonizmust látták lényegesnek, amely a horvátok és a magyarok, valamint Ausztria délszláv népelemei és a németosztrákok között bizonyos mértékig fennállt, viszont a szerb-horvát ellentétet mellékesnek, egy véletlenül adott politikai konstelláció múló kísérőjelenségeként fogták fel. Ebből azt a téves következtetést vonták le, hogy a délszláv népek — szerbek, horvátok és szlovének — legfőbb vágya az, hogy egy közös országban egyesüljenek és hogy ez a vágyuk csupáncsak azért nem mehet teljesedésbe, mert egy részük Ausztriához, illetve Magyarországhoz tartozik. Akik, mint Seton Watson és Wickham Steed, így ítélték meg a délszláv törekvéseket, azok teljesen téves perspektívában látták azokat és nem voltak képesek arra, hogy megkülönböztessék egymástól a lényeges és az akcidentális elemeket, amelyek ebben a kérdés-komplexumban szerepet játszanak. Mert valójában inkább fordítva állt a dolog. A magyar-horvát súrlódások és azok az ellentétek, amelyek Ausztriában a német és a délszláv politikai pártok között fennálltak, sokkal kevésbé befolyásolták a szerb-horvát viszonyt, mint ahogyan a szerb-horvát antagonizmus befolyásolta azt a politikát, amelyet Ausztria és Magyarország kénytelen volt a háború előtti időben követni. Aki a háború előtti osztrák-magyar politika rúgójának kutatásába mélyebbre hatol, az meglepetéssel fog számtalan bizonyítékot találni arra, hogy a horvátok érdekeinek megvédése, a horvátok álláspontjának felkarolása mily nagy, sőt bizonyos vonatkozásokban uralkodó szerepet játszott az osztrák-magyar külpolitikában. Némi túlzással — amelyben azonban volna bizonyos igazság — azt lehetne állítani, hogy az osztrák-magyar monarchia, de külön-külön Magyarország és Ausztria is, éppen a horvát törekvések támogatása és a horvát érdekek felkarolása folytán jutottak abba a helyzetbe, amely őket belesodorta a világháborúba és végül is pusztulásukhoz vezetett.

A szerb-horvát ellentét gyökerei a középkorba nyúlnak vissza. Több mint ezer éves múltjuk van. A két nép kétségtelenül rokonság-

ban áll egymással, de mindig külön egyéniségként szerepelt. Nem is egy időben telepedtek le a hetedik század első felében azon a területen, amelyen ma laknak. Minthogy egészen különböző környezetbe, más-más viszonyok közé jutottak, jóformán letelepülésüktől kezdve egészen eltérő irányban fejlődtek. A szerbek a bizánci császárság befolyása alá kerültek, egész kulturális fejlődésük elejétől kezdve a keleti civilizáció behatása alatt állt és amikor Szent Száva megalkotta a szerb nemzeti egyházat, ezt tudatosan a keleti, ortodox egyház alapjára helyezte. A horvátok ellenben kivált az Adriai-tenger partján olasz elemekkel keveredtek, a keresztény vallást Rómától kapták és egész kulturális fejlődésükre a nyugati civilizáció gyakorolta a legerősebb befolyást. Ennek az eltérő fejlődésnek a két rokon nép egymáshoz való viszonyára is döntő befolyása volt. Nélküle a két nép talán már évszázadokkal ezelőtt összeolvadt volna. Egy bizánci befolyás alatt álló Horvátország valószínűleg könnyen egyesült volna az ugyancsak ilyen befolyás alatt fejlődő szerb nemzettel, egy a nyugati művelődési körbe beolvadó Szerbia könnyen egyesülhetett volna az ugyanehez a művelődési körhöz tartozó Horvátországgal. Nincs nagyobb tévedés annál, amelybe az angol és francia publicisták esnek, amikor a szerb-horvát ellentétet azzal akarják megmagyarázni, hogy a horvátokat Magyarországhoz való tartozásuk idegenítette el a szerbektől, vagy hogy éppenséggel a magyarok idegenítették volna el őket mesterségesen a szerbektől. Ellenkezőleg, éppen a szerb-horvát ellentét, amely már olyan korban élesedett ki, amikor a horvátok és magyarok között még semmiféle összeköttetés nem állt fenn, volt az oka annak, hogy a horvátok, amikor részben belső harcaik folytán, részben az olaszokkal, különösen Velencével való súrlódásaik következtében kénytelenek voltak határaikon kívül támaszt keresni, nem a szerbekre gondoltak, hanem a magyarokra, akik kulturális tekintetben közelebb álltak hozzájuk.

Ez a szerb-horvát ellentét a legteljesebb mértékben fennállt a világháborút megelőző időben is. Mutatják ezt azok a szerbellenes zavargások, amelyeknek a horvát főváros időről-időre színhelye volt. Mutatja ezt a nemzeti irányú horvát jogpártnak és megalapítójának, Starcsevics Antalnak határozottan szerbellenes iránya is. Igaz, hogy a szerb-horvát ellentét mellett idővel egy másik, magyar-horvát ellentét is kialakult. Ha azonban a két ellentétet szorosabban vizsgáltuk, ehetetlen észre nem vennünk, hogy a kettő közül a szerb-horvát ellentét volt az, amely mélyebben feküdt, amelynek a néplélekben voltak gyökerei, míg a magyar-horvát ellentét felszínesebb természetű volt és csak abban találta indokát, hogy azok a bölcs alkotások, amelyekkel a magyar államférfiak a hatvanas évek végével elrendezték Magyarországnak viszonyát úgy Ausztriához, mint Horvátországhoz és végül a nemzetiségekhez is, nem feleltek meg többé a változott erőviszonyoknak. Ha sikerült volna közjogi berendezkedéseinket a változót erőviszonyokhoz mérten átalakítani, ha sikerült volna a hatvanas években megteremtett közjogi gépezetet karban tartani és rajta a szükséges javításokat elvégezni, akkor a magyar-horvát súrlódásokat jelentéktelen minimumra lehetett volna csökkenteni. A magyar-horvát ellentétet tehát lehetett volna bizonyos, úgyszólván mechanikai mód-

szerekkel elintézni, ellenben a szerb-horvát ellentét, éppen mert a náplélemben gyökerezett, semmi ilyesféle módon nem lett volna elintézhető. Alapját a két népnek hatalmi vetélkedése képezte, amely mindaddig, míg ez a vetélkedés fennáll, másként, mint az egy kinek felülkerekedésével és a másiknak leigázásával el nem intézhető. Ezt egy jobbaü bizonyítja az a körülmény, hogy a két népnek egyetlen közös államba való egyesítése sem volt képes ennek az ellentétnek végleges megoldására.

A szerb-horvát ellentét különösen éles alakot öltött akkor, amikor egy olyan kérdés került felszínre, amelynek mikénti elintézésétől függött, hogy az évezredek szerb-horvát vetélkedésben melyik nép fog felülmaradni: a szerb-e, vagy a horvát? Ez a kérdés Bosznia hovatartozásának kérdése volt. Bosznia eredetileg Horvátországhoz tartozott és lakói is abban az időben kizárólag horvátok voltak. Mikor azonban a törökök ezt a területet elfoglalták, bizonyos eltolódások álltak be, mégpedig két irányban. Egyfelől a horvátoknak egy része, kivált a birtokos osztályhoz tartozók, tömegesen vették fel a mohamedán vallást, másfelől pedig a háborúban elpusztult területekre szerbek szivárogtak be. Ennek folytán a 19. században Boszniában és Hercegovinában három népelemet találunk: egyfelől szerbeket, akik viszonylagos többségben voltak, másfelől horvátokat és mohamedánokat, akik együttvéve a népesség abszolút többségét alkották. A horvátok a mohamedánokat is saját fajukhoz tartozóknak tekintették és ezért a történelmi jogcímtől eltekintve a létező erőviszonyok alapján is maguknak vindikálták Bosznia birtokát. A szerbek ellenben a mohamedánokat nem ismerték el horvátoknak, külön fajként kezelték őket és mivel e felfogás alapján ők voltak a legerősebbek és legszámosabbak a Boszniában élő három népelem között, maguk támasztottak igényt erre a területre. Nem volt kétes, hogy a szerb, hogy a szerbek vagy a horvátok fognak-e ennek a területnek birtokába kerülni és ezen a révén hatalmas erőgyarapodásra szert tenni, a szerb-horvát vetélkedés is vagy a szerbek, vagy a horvátok javára fog eldőlni. Ez magyarázza meg azt a nagy fontosságot, amelyet Bosznia-Hercegovina hovatartozása kérdésének mindig tulajdonítanunk kellett úgy Magyarország külön érdeke mint az európai hatalmi megoszlás szempontjából.

Számos bizonyíték van arra, hogy a szerbek igen korán, mára tizenkilencedik század első felében felismerték azt a jelentőséget, amellyel rájuk nézve Bosznia-Hercegovina az említett szempontból bír. Ezt a jelentőséget még fokozta az a felismerésük, hogy Boszniának Szerbiába való bekebelezése esetében ez utóbbi megtalálta volna azt az utat a tenger felé, amelynek hiányát mindig erősen érezte. Szerbia már akkor is Oroszországban keresett támogatást ama tervei részére, hogy a török birodalom felosztása esetében Bosznia szerb területté váljék. Az osztrák-magyar monarchia mindig ellenállt a szerbség ezen terjeszkedési törekvéseinek és nem is tehetett másként. Szembe kellett helyezkednie velük főleg azért, mert a monarchiának meg kellett védenie a hozzája tartozó horvátok érdekeit, amelyeknek sikeres érvényesítésétől függött a Szent István koronája alá tartozó területek

integritása is. Tisztában kellett lennie azzal, hogy Boszniának a szerb királysághoz való csatolása mit jelentett volna: először a szerb népnek megszaporodását, másodszor Bosznia nem szerb lakosságának elszerbesítését és végeredményben Szerbia olyan megerősödését, amely képessé tette volna arra, hogy a többi délszláv elemeket is lassanként szépszerével vagy erőszakkal a maga körébe vonja és ezzel megcsónkítsa Ausztriát és Magyarországot. Ezt a veszedelmet elsősorban a horvátok érezték és éppen a horvát nemzeti politikusok, mint például Starcsevics Antal, teljesen tisztában voltak vele, sőt arra alapították egész politikájukat. A védelmet a szerb veszedelemmel szemben mindig az osztrák-magyar monarchia fennmaradásában, nagyhatalmi állásának sértetlenségében látták. Mindaddig, amíg a monarchia fennállott, a horvátság erősebb volt, mint a szerb nép. A monarchia minden gyengülése szükségszerűen megbontotta az egyensúlyt a horvátság rovására és a szerbség előnyére. Ezt a helyzetet kell szem előtt tartanunk, ha a háború előtti horvát politikával szemben igazságosak akarunk lenni. Ez a helyzet okozta, hogy a horvátok látszólag inkább gravitáltak Bécs felé, mint Budapest felé. De amint a horvát politika a horvát nemzeti célok érdekében a monarchia hatalmi állásban keresett és talált támaszt, éppen úgy másfelől a szerbek — ugyanazokból az okokból — mindinkább a monarchiában látták a szerb nemzeti politika érvényesülésének legfőbb akadályát. Azok az ellentétek, amelyek a monarchiát és Szerbiát egymástól elválasztották és amelyek a század kezdete óta mindjobban kiélesedtek, kétségtelenül a szerb-horvát ellentétben bírják legmélyebb forrásukat. Mihelyt kiderült, hogy Bosznia kérdésében a monarchia egész súlyával a horvát érdekek és a horvát aspirációk álláspontjára helyezkedik, Szerbia kezdett nyíltan szembefordulni a monarchiával. A délszlávok „elnyomtatása“, a délszlávok „nemzeti felszabadítása“ csupa jelszó volt, amelyeknek igazi tartalmuk kevés volt. Ezek a jelszók csak spanyalfalként szolgáltak a szerb expanziós törekvések, a Bosznia megszerzésére irányuló óhajok leplezésére.

Ebből a szemszögből kell megítélnünk Bosznia megszállását, majd később Bosznia annexióját is. Ezek az akciók csak akkor válnak egészen megérthetővé, ha azokat a horvát érdekek szempontjából is szemügyre vesszük. Mindkét esetben a monarchia alapjában véve horvát érdekeket védett meg, horvát politikát folytatott, bár Ausztria és Magyarország integritását is megvédte vele. Ha nem kellett volna tekintettel lennie a horvát érdekekre, ha például Horvátországot magyarok vagy németek lakták volna, akkor a monarchia Bosznia hovatarozásának kérdésében minden valószínűség szerint az érdektelenség álláspontjára helyezkedhetett volna. Talán még szívesen is látta volna Szerbiának Boszniában való térfoglalását, mint ahogy mindig szívesen látta és előmozdította a szerb királyság keletkezését és megerősödését, mindaddig, amíg pusztán szerblakta területekről volt szó. Boszniának úgy megszállása, mint annexiója sakkhúzások voltak annak a megakadályozására, hogy a szerbek lassanként gemsemmisítsék és beolvasszák horvát fajrokonait. Talán érthető, ha sem a horvátok, sem az Ausztriához tartozott délszlávok nem voltak

teljesen megelégedve azzal a helyzettel, amelyben a világháborút megelőző időben érezték magukat. De nem szabad megfeledkezniük arról, hogy bárminők legyenek azok a panaszok, amelyekre a magyar vagy osztrák belső közigazgatással szemben feljogosítva érezték magukat: az alapvető dolgokban a monarchia mégis mindig melegen és sikeresen karolta fel a horvát érdekeket. A világháborúban azután a monarchia összes népeinek kellett helyt állnom ennek a mindenekelőtt horvát érdekekben folytatott politikának következményeiért.

A világháború előtti időben a szerbeknél az a benyomás keletkezett, hogy a bosnyák kérdést az annexió ugyan a horvátok javára döntötte el, de a monarchia már nem elég erős arra, hogy ezt a sikert maradandóvá tegye. Az annexió megtörtént, de nyilvánvaló volt, hogy sem az osztrák, sem a magyar, sem a közös kormány nem képes Boszniát a monarchiába véglegesen beolvasztani. Bosznia állása a monarchián belül tisztázatlan maradt és a helyes külpolitikai koncepció, amely ennek a területnek a monarchiához való csatolását kerestülvitte, megfeneklett az osztrák és magyar belpolitika homokzátonyain. Ily körülmények között a nagyon szívós szerb politika az annexió után sem mondott le Boszniát illetőleg a maga aspirációiról. Ehhez járult, hogy egyáltalában mind világosabbá vált, hogy az antant — különösen Oroszország — halálra ítélte a monarchiát és annak felbontására törekedett. Ha abban az időben nem is lehetett biztosra venni ezeknek a törekvéseknek sikerét, egy igen jelentékeny chance-ot Szerbia mindenesetre láthatott bennük. Egyetlen veszély fenyegette a szerb törekvéseket: a monarchiában élő délszláv elemeknek teljes kielégítése a monarchián belül. Ismeretes volt, hogy Ferenc Ferdinánd trónörökös erre komolyan törekedett. Szeme előtt az összes Ausztriához és Magyarországhoz tartozó délszláv területeknek, valamint Boszniának és Hercegovinának a monarchia egy önálló részeként való egyesítése lebegett, amivel egy horvát vezetés alatt álló hatalmas délszláv alakulat keletkezett volna a monarchián belül. Ez nemcsak egyensúlyozta volna a szerbek hatalmi törekvéseit, hanem könnyen végképpen olyan irányt adott volna a szerb-horvát ellentétnek, amely a szerbeket szorította volna defenzívába. Nem lehetetlen, hogy ez esetben a szerbek kérték volna a monarchiába való felvételüket, hisz ez a gondolat egyes szerb politikusokat ismételtlen foglalkoztatott. Ha a világháború nem tört volna ki és Ferenc Ferdinánd főherceg életben maradt volna, valami ilyesféle kísérlettel számolni kellett volna. Bizonyára nem folyt volna le a zavarok és megrázkódtatások nélkül, de azért nincsen kizárva, hogy a monarchia délszláv problémájának legalább valamilyen megoldása — ha talán fokozatokban is — sikerült volna. Szerbia ezzel mindenesetre számolt. Hogy ez ne történjék meg, hogy ne keletkezessék a monarchián belül egy Boszniával egyesített, horvát és szlovén vezetés alatt álló önálló alakulat, Ferenc Ferdinándnak meg kellett halnia, mielőtt trónra lép. A szerb nemzeti politika exponensei magukra vállalták ezt a feladatot. Ferenc Ferdinándnak nem azért kellett meghalnia, mert benne a délszlávok leigázóját látták, hanem azért, mert a nagyszerb hatalmi törekvéseknek állhatott volna útjában. A szerajevói gyilkosság a szerbeknek gazdag gyümölcsöt hozott. Megszerezte

nekik Bosznia rég óhajtott birtokát, sőt még magát Horvátországot és a szlovén területeket is.

A monarchia felbomlásától kezdve a horvát politika is természet-szerűleg másként orientálódott, mégpedig Belgrád irányában, az ősi szerb-horvát ellentét áthidalására irányuló kísérletekkel.

Ezt magában véve meg is lehetne érteni. A monarchia összeomlásával a horvát politika elveszítette azt a hátvédet, amellyel eddig a szerb politikával szemben rendelkezett. Nem érzett magában elég erőt, hogy egészen magára hagyatva megtarthassa pozícióját azzal a Szerbiával szemben, amely éppen ekkor jelentékenyen megnagyob-bodott és megerősödött, amely birtokába kerítette Boszniát és amely különben is a győztes hatalmak teljes támogatását bírta. Attól kellett tartania, hogy különállva áldozatává lesz a szerbek terjeszkedési törekvéseinek, amelyek meg fogják találni az utat, mely lassanként a horvátok teljes szétmállására fog vezetni. Ezt a folyamatot vélte megakaszt-hatónak azzal, ha saját elhatározásából, de nem feltétel nélkül egyesíti Horvátországot Szerbiával. Horvátországnak választania kellett a között, hogy vagy végleg lemondjon Boszniáról a szerbek javára, vagy pedig igyekezzék azzal, hogy maga is egyesül Szerbiával, bizonyos befolyást gyakorolni Bosznia sorsának további intézésére. Igaz, hogy nincsen nyoma annak, hogy a vezető horvát politikusok akkor ilyen megfontolásoknak engedtek volna és hogy a horvát-szerb egye-sülés pusztán csak ilyen messzelátó számítások eredménye lett volna. De vannak helyzetek, amikor a nemzetek ösztöne önkéntelenül megtalálja a helyes utat és azok törekvéseit segíti diadalra, akik — ha egészen más megfontolásokból is — azt a politikát képviselik, amelyre egy adott helyzetben szükség van.

Valójában két oka volt a horvát politika azon irányának, mely a Belgráddal való kapcsolatot kereste.

Az egyik okot a monarchiából emigrált délszláv politikusoknak a háború folyamán vállalt kötelezettségeiben találhatjuk meg. Ezek a politikusok Trumbics Antal vezetése mellett a háború folyamán egy „délszláv komité“-ban egyesültek, amiben a cseh emigránsok példáját követték. De a két emigráció céljai között lényeges különbségek voltak. A csehek törekvése oda irányult, hogy az antant esetleges győzelmét saját nemzetük javára lehetőleg teljesen érvényesítsék. Ellenben a horvát emigránsok csak arra törekedhettek, hogy az antant győzelmének esetére saját nemzetüket megóvják a szerbek által való elnyeletés veszélyétől. A horvát emigránsok egy része még ennyire sem látott tisztán: sokan kétségtelenül csak azért csatlakoztak az antant javára működő délszláv komitéhoz, mert az osztrák és magyar politikával való elégtelenségük folytán nem volt érzékük ama veszélyek iránt, amelyek a horvátságot a szerbek részéről fenyegetik, mint ahogy a fogfájós ember hajlandó megfedkezni szívbajáról, amelyben végül is elpusztul.

A másik ok, amely a horvát politikának Belgrád felé való orientálódását előidézte, azokban az illúziókban keresendő, amikben a horvát politikusok a monarchia összeomlása pillanatában ringatták magukat, hogy tudniillik a szerbekkel való egyesülés a horvátság önálló egyéni-

ségének teljes elismerésével és minden időkre való biztosításával összefér. Ezt a hitüket írásbeli megállapodásokra alapították, amelyek a „délszláv komité“ között egyfelől és Pasics szerb miniszterelnök között másfelől létrejöttek. (1917 június 20-án Korfuban, 1918 november 9-én Genfben.) Azt hitték, hogy Szerbia ezekben a megállapodásokban végleg szakított a nagyszerb gondolattal és felcserélte azt a jugoszláv gondolattal, hogy tehát nem törekszik többé a külön szerb politikának megvalósítására, amelynek célja egy egységes szerb birodalom megalakítása volt, hanem meg fog elégedni azzal, hogy egyike legyen az új délszláv országot alakító egyenjogú nemzeteknek. Maga az a határozat is, amellyel a horvát tartománygyűlés 1918 október 29-én kimondotta az osztrák-magyar monarchiától való elszakadást, hangsúlyozza, hogy Horvátország, Szlavónia, Dalmácia, és Fiume ezentúl „független államot“ (tehát a szerbektől is független államot) fognak alkotni, amelynek nevében a legfőbb hatalmat a Zágrábban székelő „nemzeti tanács“ fogja gyakorolni; ez a független ország azután saját elhatározásából csatlakozik ama „közös nemzeti és szuverén államhoz“, amely a szlovének, horvátok és szerbek által lakott területen megalkotandó lesz. A horvát politikusok mindenestre abban a véleményben voltak, hogy ezzel biztosították a horvát nemzetnek az új jugoszláv államon belüli függetlenségét és önállóságát. Ez azonban illúzióknak bizonyult. Csakhamar kiderült, hogy a szerb politika sohasem gondolt komolyan arra, hogy az új állam más legyen, mint egy minden ízében szerb állam. Abban a mértékben, amelyben a horvátok ennek tudatára ébredtek, abban a mértékben, amelyben visszataszították őket a szerb politikának az orientális gondolkodásban gyökerező politikai eszközei, csődöt mondott az új politikai orientáció. Ma a szerb-horvát ellentét ismét olyan éles, sőt élesebb, mint amilyen a világháború előtti időkben volt.

Magyarországnak nincsen sem oka, sem joga beavatkozni abba a harcba, amely jelenleg a horvátok és a szerbek között folyik. Nem is volna erre módunk. De lehetetlen, hogy rokonszenvvel ne kísérvük a horvátokat önvédelmi harcukban. Rokonszenvvel azért, mert hiszen ez a harc élénken emlékezetünkbe idézi azokat a hasonló küzdelmeket, amelyeket a magyarságnak kellett az elmúlt századokban megvívnia az osztrák egységesítő törekvésekkel szemben. De rokonszenvvel azért is, mert a magyart és a horvátot egy hosszú évszázadokig tartó közös sors közel hozta egymáshoz annyira, hogy soha teljesen idegeneknek egymást nem fogjuk tekinthetni, legalább addig nem, amíg él a Zrínyiek, Juranicsok és sok más hős emléke, akik mint „ambarum patriarum defensores“, úgy a magyar, mint a horvát történelemnek egyaránt hősei és büszkeségei. Ha meg is változott a helyzet a világháború befejezése óta, ha ma nem is vagyunk többé kénytelenek integritásunk védelmében állást foglalni a horvát álláspont mellett, ha másfelől nincsen is okunk arra, hogy fenntartsuk a szerbekkel való ellentétet, amely a háború előtt is csak abból fakadt, hogy a Szent István koronájához tartozó Horvátországot megóvjuk, azt misem akadályozza, hogy emberi rokonérzésünk a horvátok felé forduljon. A szerb-horvát ellentét egész jelentőségében csakis a múlt ismereté-

ben bontakozik ki előttünk és ennek világa mellett kell azt felfognunk és megítélnünk. A múlt tanulságokat rejt magában a jövő szempontjából is. A szerb-horvát ellentétnek fejleményei, következményei, kihatásai igen különbözőek lehetnek és nehéz jóslásokba bocsátkozni arra nézve, hogy mely lehetőségek milyen sorrendben fognak bekövetkezni. De a múlt ismeretében állítható, hogy ezek között a lehetőségek között nem szerepel az az eset, hogy az önérzetes, büszke, nemzeti gondolkodástól áthatott horvát népet önálló nemzeti egyéniségétől bármilyen eszközökkel is meg lehessen fosztani.

Horvátországnak hősi küzdelme önrendelkezési jogának elismeréséért azonban abban az esetben, ha sikerrel jár, politikai érdekeinket is közelről érinti. A múlt évben, amikor a szerb-horvát ellentét kiélesedett, Belgrádban is szóba került „Horvátország amputációja“, ami alatt a szerb politikusok a szorosán vett horvát területnek — 3—4 vármegyének — a jugoszláv állam kötelékéből való kiengedését értették. Bár ennek a gondolatnak háttérben az a remény lappangott, hogy egy ilyen kis önálló horvát államocská, amelyhez sem a szlávóniai, sem a szlovén, sem a bosnyák, dalmát és hercegovinál délszlávok nem tartoznának, mindig életképtelen lesz és ha azért a horvátok természetszerűleg élesen szembehelyezkedtek ezekkel az amputálási törekvésekkel, magának ennek az ideának felvetődése mégis élénken bizonyítja a horvátok állami különválásának lehetőségét. Ismeretes különben az is, hogy Pasics szerb miniszterelnök sohasem titkolta abbeli nézetét, hogy Szerbiának meg kell elégednie a szerbblakta területek bekebelezésével, mert a horvátok bevonása csak gyengítené azt a nagyszerb államot, amelynek megteremtésén dolgozott. Ha maguk a szerb politikusok fontolóra vesznek olyan területi elrendezéseket, amelyekből a horvátok kinnrekednének, akkor természetesen a kívülálló szomszédoknak is joguk van gondolkodni arról, hogy az ő érdekeik az ilyen gondolatok megvalósulása esetében miként alakulnának.

Ha ezeket az eshetőségeket tekintetbe vesszük, úgy a magyar közvélemény állásfoglalása két irányban nem lehet kétséges. Először is bizonyos, hogy Magyarország semmiféle igényt nem tart Horvátországra. Azok a közjogi viták, amelyek Magyarországnak a horvát területre való jogai körül évtizedekig folytak, ma semmiféle aktualitással nem bírnak és nem is fognak feléledni. A magyar közvélemény teljesen leszámolt azzal, hogy a horvát nép saját sorsát a zágrábi szabomak 1918 október 29-i határozata értelmében ezentúl Magyarországtól függetlenül akarja irányítani és bármiként alakulnak a viszonyok, csakis azoknak a jogoknak elismerésére fog a horvát néppel szemben súlyt fektetni, amelyeket a trianoni szerződés Magyarországnak a tengerhez vezető út használatát illetőleg biztosít. Másfelől bizonyos az is, hogy a magyar nép mindig súlyt fog helyezni horvát szomszédjának barátságára. Amit a horvát nemzeti mozgalom legkimagaslóbb vezére, Starcevic Antal mondott, hogy nem ismer két olyan nemzetet, amely jobban egymásra volna utalva, mint a magyar és a horvát, azt a magyar közvélemény is teljes szívvel vallja. Ez az érdekközösség érvényesült abban a közjogi kapcsolatban,

amely Magyarország és Horvátország között évszázadokon át fennállt és egyik-másik viszonylag kisjelentőségű kérdésnek közös egyetértéssel való rendezése esetében misem akadályozza, hogy ez a természetadta érdekközösség a viszonyok változásával a jövőben nemzetközi jogi kapcsolatok alakjában ne újuljon fel, amelyet lehet elképzelni szorosabb és tágabb alakban, a szerint, amint ezt a két nemzet érdekei kívánni fogják.

GRATZ GUSZTÁV